

7.5 Samtidsreligion i gymnasiet – Erfaringer fra Feltarbejde

Et samarbejde mellem Aarhus Universitet og Viborg Katedralskole

Af Signe Elise Bro, lektor ved Viborg Katedralskole og formand for Religionslærerforeningen for Gymnasiet og HF.

Med gymnasiereformen i 2005 blev religionsfaget kraftigt udvidet ved ikke 'bare' at forblive et etårigt, obligatorisk fag, men ved også at give eleverne muligheden for at opgradere fra C- til B-niveau, og dermed have religion i to år og væsentligt flere timer. Som vores daværende fagkonsulent ved ministeriet, Jakob Schow-Madsen, pointerede flere gange, så skulle religion B ikke bare være "mere af det samme"; der var mange flere timer andet år, og de skulle bl.a. bruges på teori, metode og feltarbejde. I læreplanen står der bl.a. direkte, at "der skal indgå udadrettede aktiviteter som ekskursion og feltarbejde i undervisningen" og lidt mere vidtløftigt: "[faget] bidrager til at udvikle elevernes studiekompetence ved faglig fordybelse og selvstændig anvendelse af religionsfaglig teori og metode".

Der er dog ingen tvivl om, hvad kernen i faget er, nemlig vægten på arbejdet med tekster (jf. styk 1.1 og 3.1). Det stærke fokus på tekstarbejde er karakteristisk for gymnasieundervisningen i religion (og for den eksamen, der er i faget især på C-niveau), og der har været og er stadig på C-niveau dårligt tid til at lave et egentlig feltarbejde. Mange kirker/moskeer/templer er blevet besøgt, men at klæde eleverne på til selvstændigt at blive sendt i felten for at opleve og på faglig basis arbejde med ritualiagttagelse, interviews m.v., dét har der stort set ikke været tid til, når alle de faglige mål (og dermed krav) var blevet opfyldt.

Men dét skal der altså være tid til på B-niveau. Og det er også, for mig at se, den største gevinst ved valgfaget. For religion er jo ikke bare tekster (primære som sekundære) og det er jo ikke (udelukkende) de tykke opslagsbøger, helligteksterne og de små, farverige pamfletter fra

Jehovas Vidner, der har gjort os til religionslærere – det er jo fordi, religion er noget, der bliver levet ude i 'den virkelige verden' og fordi 'Homo Religiosus' ikke er en analytisk størrelse, men virkelig, levende mennesker af kød og blod, som vi da selvfølgelig skal sende vores elever ud og snakke med og iagttage. Det var målet med projektet at få eleverne i kontakt med levende religion, som den ser ud i Danmark i dag. Samtidigt skal dette mål selvfølgelig nås inden for rammerne af læreplanen og her er der et nyt centralt element: skriftlighed. I forbindelse med forløbet betyder dette, at der skal udarbejdes en projektrapport med efterfølgende mundtlig fremlæggelse. Denne projektrapport udgør halvdelen af eksaminationsgrundlaget (den skal fremlægges og drøftes), og den kan både være udarbejdet på baggrund af et teoretisk emne eller et feltarbejde.

Det er naturligvis det sidste, det skal dreje sig om her, for hvordan klæder man elever i 3.g på til at lave en problemformulering, der kan lede til et interessant og fagligt set solidt feltarbejde, der igen kan lede til en god projektrapport, der i sidste ende kan danne grundlag for en fornuftig fremlæggelse og diskussion til eksamen?

Ekskursion til universitetet

Vi kunne i Religionslærerforeningen for Gymnasiet og HF godt tænke os et formaliseret samarbejde med universiteterne, hvor studerende og/eller ansatte klæder gymnasieeleverne eller HF/VUC-kursisterne på til denne opgave. Derfor har vi kastet os ud i slipstrømmen efter Pluralismeprojektet på Center for Samtidsreligion på Aarhus Universitet i håbet om, at der kunne opstå en trefoldig win-win-win-situation. Universitetets studerende kunne få noget undervisningserfaring og muligheden for at formidle deres viden, vores elever/kursister kunne få lidt luftforandring og høre på en ny lærer, der var klædt solidt på i netop dette emne. Og måske kunne universiteterne også vinde på dette samarbejde både i kraft af rekruttering. Og på lidt kortere sigt kunne de informationer, der kommer ud af de mange feltarbejdsrapporter, måske indrapporteres til forskere, der så kunne bruge resultaterne i et eller andet omfang? (F.eks. kunne et par af mine elever efterfølgende skrive en mail til Lene Kühle og fortælle, hvor moskeen i Viborg ligger, for dén var ikke med i bogen "Moskeer i Danmark").

Dette og intet mindre var målet, da vi søsatte et pilotprojekt, hvor mit B-niveau-hold skulle til Århus for at lære, hvad feltarbejde og videnskabelighed i dén forbindelse er. Vi havde gennem lektor Jørn Borup fået Therese Bache som vores underviser. Therese er studerende på religionsvidenskab og har deltaget i feltarbejde i forbindelse med Pluralismeprojektet, - et kortlægningsprojekt om religion i Aarhus. Det var hendes idé, at dagen både skulle bruges til teoretiske oplæg og til en konkret udarbejdelse af en interviewguide, som eleverne kunne tage med hjem og bruge umiddelbart i det feltarbejde, de skulle lave i ugerne efter. Desuden

sluttede vi dagen af med besøg i frikirken City Kirken i Aarhus, hvor de fik en rundvisning og mulighed for at prøve deres interviewspørgsmål af i praksis.

At være religionsdetektiv

Første del af oplægget handlede om arbejdet som religionsdetektiv. Gymnasieelever er vant til at løse de opgaver, deres lærere stiller dem, men det kan ofte falde dem svært selv at skulle stille opgaverne og finde ud af, hvad der overhovedet er interessant at undersøge.

En god logbog

En god logbog indeholder oplysninger om:

- Hvor og hvornår man har søgt
- Hvad man har fundet
- Hvilke aftaler man har indgået
- Hvilke problemer/succeser man har haft

Hvis man skal lave feltarbejde, er første skridt naturligvis at finde ud af, hvor man kan lave det, altså at finde ud af, hvilke religiøse institutioner, der findes i dette tilfælde i Viborg. De unge menneskers første indskydelse var naturligvis, at man kan gå på nettet: Google, Facebook, Krak, Infomedia, samtidsreligion.au.dk, religion.dk, religionsguiden.dk og

Familiestyrelsens liste over godkendte trossamfund. Men man kan jo også lede ude i 'den virkelige verden', for den bedste kontakt og dermed muligheden for at få et interview, går som regel gennem bekendte (eller nogen, der kender nogen, der kender nogen...). Man kan naturligvis også spørge sig frem, kontakte trossamfund i andre byer eller simpelthen gå på opdagelse på byens opslagstavler for at se, om ikke der skulle være et opslag med kontaktoplysninger, der kunne lede én videre.

Anden del af oplægget handlede om videnskabelighed i arbejdet og helt konkret om, hvorfor det er vigtigt at lave en logbog og hvordan man så også gør det. En god logbog sikrer videnskabeligheden på den måde, at arbejdet bliver efterprøveligt led for led, og selv om der næppe findes en så nidkær censor, at han/hun ville gøre dette, er det vigtigt at lære eleverne/kursisterne denne del af arbejdet – og at logbogen bør vedlægges projektrapporten som et bilag.

Den sidste del af dagen på universitetet blev brugt på at udarbejde en interviewguide, som eleverne skulle følge, når de lavede deres feltarbejde. Det er som bekendt ikke en let opgave at skrue spørgsmål sammen, så de giver mening (vel at mærke den mening, man selv har tænkt sig) for andre mennesker, og samme mening for forskellige mennesker. Men det er en sjov opgave at prøve kræfter med, og derfor blev eleverne først sat til at finde de overordnede

emner, der skulle stilles spørgsmål indenfor, og derefter blev de delt ind i grupper, der fik til opgave at stille 4-5 spørgsmål inden for hver kategori.

På dette hold blev de enige om følgende kategorier:

- Spørgsmål om population og medlemstal
- Spørgsmål til religiøs praksis og symboler
- Spørgsmål til historie
- Forholdet til omverden og mission
- Spørgsmål til gudsforhold, kultur og normer
- Spørgsmål om mødefrekvens og -sted

Som det fremgår, blev det en ret ambitiøs og omfattende interviewguide, og så er det jo som lærer rart at kunne vaske sine hænder og pege på, at de jo selv har valgt det, når de brokker sig over arbejdsmængden.

Ét er teori – noget andet praksis

Dagen på universitetet gik godt, og eleverne fik, helt som jeg havde håbet, blod på tanden og lyst til at komme ud og prøve deres spørgsmål af. Vi havde sat os det nok lidt for ambitiøse mål at kortlægge al religion i Viborg, og første opgave hjemme på skolen var at finde ud af, hvad dét egentlig indbefattede og hvordan man derefter får skabt en kontakt. Therese og jeg havde sat én lektion af til dette arbejde, men det viste sig i praksis, at eleverne ikke var gode nok til at bruge den første del af oplægget om at skabe kontakter og komme i gang, så nogle projekter blev opgivet efter 2-3 resultatløse googlesøgninger. F.eks. kunne de ikke finde nogen viborgensiske asa-troende, hvorfor dét feltarbejde blev droppet – og dét til trods for, at der faktisk sidder én på holdet!

Efter disse begyndervanskeligheder gik det dog fint, og feltarbejdet gik godt – både forstået på den måde, at eleverne synes, det havde været interessant og at de havde lært noget. De skrev efterfølgende en prøve-projektrapport, som både Therese og jeg har læst og kommenteret. Og de har holdt oplæg for hinanden om, hvad de har været ude at finde ud af. Noget af det, jeg bed mest mærke til i deres næsten udelukkende positive evalueringer, var, at de synes, det var interessant, hvordan de samme spørgsmål stillet til forskellige mennesker, kunne lede til så forskellige svar.

Rent pædagogisk tror jeg, det har været en god idé at træne projektrapportskrivningen med eleverne inden den 'rigtige' rapport, de skal have med til eksamen skal skrives. Men vigtigst af alt tror jeg, at feltarbejdet kan 'tænde' nogle elever på et fag, der ellers hovedsageligt er et

lektietungt tekstlæsningsfag. Og at faget kan virke som inspiration til universitetsstudier i religionsvidenskab har konkret vist sig ved at tre fra mit seneste Religion B-hold på 20 elever søgt ind på Religionsvidenskab.

Vores erfaringer med dette projekt viser, at der er meget at hente ved at bruge feltarbejde i en gymnasiekontekst, men samtidigt også, at man som underviser står med en stor opgave, når man skal vejlede og guide eleverne ind i de udfordringer, der ligger i at arbejde med levende religion, som den ser ud i dag. Men vi mener at indsatsen har været det hele værd, og håber at flere vil have mod på at lave sådanne projekter i gymnasieskolen.

Lærerplan og vejledning til religion B:

<http://www.uvm.dk/Uddannelser-og-dagtilbud/Gymnasiale-uddannelser/Studieretninger-og-fag/Fag-paa-valgfag/Religion-valgfag>